

Universitetinės studijos

VILNIAUS UNIVERSITETO DIPLOMAS: UNIVERSALUS PRIPAŽINIMAS, UNIVERSALUS IŠSILAVINIMAS, O GAL – UNIVERSALI GALIMYBĖ RINKTIS?

Prof. dr. Alfredas Bumblauskas,

dr. Justina Poškienė

1. Įvadas

Vilniaus universitete (VU) pirmą sykį po dvidešimt metų, o gal ir po pusamžio (turint galvoje, kad sovietmečiu studijų programos buvo „nuleidžiamos“ iš Maskvos) yra svarstoma universitetinių studijų paskirtis ir turinys. Sukurta vadinamoji Bendrojo universitetinio lavinimo koncepcija¹, sudaryta ekspertų komisija, kuri ėmėsi praktinių veiksnių kurdama „universalų“, visiems fakultetams tinkamų globalių kursų bloką, kuris ir būtų jungtis tarp įvairių „giliųjų“ studijų, kuriomis užsiima kon-

kretūs atskiri fakultetai. Tokių kursų atrankos procedūros dokumentacija buvo pavišinta (mes tai vadinsime „Didžiuoju protokolu“²) ir sulaukė įvairių reakcijų. Bendrų universitetinių kursų ar modulių sutapatinimas su globaliais kursais sulaukė kritikos ir iš „kairės“, ir iš „dešinės“. Vieniems tokie kursai yra niekam nereikalingi giliųjų kompetencijų ugdymo požiūriu – tokiems atrodo, kad šiam reikalui Švietimo ir mokslo ministerijos (ŠMM) nustatytas 15 kreditų minimumas yra per didelė prabanga. Kitiems, visų pirma filosofams, kurie iki šiol gal ir pagrįstai dėstė daugiausia tokių kursų, šių kreditų atrodė per mažai, o ekspertų komisijos sudaromi globalūs kursai – lyg ir prasilenkiantys su Filosofijos fakulteto siūlomų kursų tradicija. Regis, ši nuomonių įvairovė ir paskatino universiteto Studijų skyrių 2012 m. sausio 27 d. organizuoti konferenciją „Bendrauniversitetinės studijos: problemos ir galimi sprendimo būdai“. Į tą konferenciją buvo pakviestas vienas šio teksto autorių. Jis padarė pranešimą tuo pačiu pavadinimu, kaip šis tekstas³. Manytume,

¹ Bendrojo universitetinio lavinimo koncepcija VU buvo parengta 2009 m. pavasarį, projektas Studijų komitetui įteiktas 2009 m. birželio 16 d. Tiesa, kol prisiruošta koncepciją įgyvendinti, tuo pačiu metu 2009 m. balandžio 30 d. priimtas naujas **Mokslo ir studijų įstatymas**, kuris lėmė visos studijų sistemos teisinio reguliavimo pokyčius. Tarp jų buvo priimti nauji reikalavimai I pakopos studijų programoms (2010 m. balandžio 9 d.), numatantys galimybes derinti pagrindinių ir gretutinių studijų programas ir minimalią 15 kreditų bendrųjų universitetinių studijų dalį programose. Taip pat numatyta, kad nuo 2011 m. rugsėjo 1 d. pereinama prie ECTS (European Credit Transfer System) kreditų sistemos. Lygia greta keitėsi ir VU studijų tvarka, pagrindinė naujovė – numatyta galimybė pereiti prie studijų organizavimo modulių principu. Tai lėmė, kad 2009 m. Bendrojo universitetinio lavinimo koncepcija teko redaguoti ir tvarkyti, kol 2011 m. balandžio 21 d. Senato komisija, atsižvelgdama į naujas studijų organizavimo aktualijas, ją patvirtino.

² A. B., pakviestas padaryti šį pranešimą ir paprašęs medžiagos susipažinti su problematika, gavo būtent 2011 m. spalio 17 d. dokumentą, pavadintą „Vilniaus universiteto modulių studijų koncepcijos bendrauniversitetinio lavinimo modulių darbo grupė. Posėdžio protokolas“ Žr. VU informacinėje sistemoje: <<http://www.intranet.vu.lt/studiju-direkcija/posedziai>>.

³ Jau ruošiant minėtą pranešimą atėjo suvokimas, kiek šioje problematikoje yra daug ne tik konceptualių-

kad šis tekstas bus aktualus ir „Lietuvos istorijos studijoms“, nes jo turinys gali nusakyti ne tik bendrųjų istorijos studijų, bet ir konkrečiai Lietuvos istorijos studijų šiandieninę situaciją ir aplinkybes, o to paprastai nesuvokia užsimantieji grynųjų mokslu. Antra vertus, šis tekstas, viliamės, gali pasitarnauti šiuolaikinio universiteto istorijos pažinimui, nes jame yra fiksuojami ir analizuojami reiškiniai, kurių kartais neapima Vilniaus universiteto ir Lietuvos kultūros istorijos sintezės.

Taigi, svarstomi reiškiniai ir sąvokos:

- Universitetinis, universalus ir humanitarinis išsilavinimas.
- Universitetinės studijos ir / ar bendras universitetinis išsilavinimas.
- Studijų gylis ar plotis.
- Giliai specializuotas ir universaliai pripažįstamas diplomomas ar diplomas, liudijantis platų ir universalų išsilavinimą.
- Prasmų apmąstymų, tiesų paieškos ar pritaipymo prie rinkos studijos.

2. Klausimo priešistorė

Dar kitaip šį klausimą galėtume pavadinti – VU Istorijos fakulteto studijų apmąstymų ir reformų patirtys, nes daug kur apmąstydami studijas buvome pirmieji Universitete.

Iki 1990 m. pripratę prie sovietinio centralizmo nulemtų programų ir studijų struktūrų, paskui kvėptelėjome nepaprastos laisvės skersvėjų, per kuriuos ir įsiveržė alternatyvaus ar laisvo pasirinkimo disciplinos. Vilniaus universiteto Istorijos fakultetas buvo pirmasis, pasiūlęs pasirenkamųjų disciplinų modelį, bet ne tik dėl teorinio inovatyvumo, bet iš elementaraus varganumo – panaikinus gausybę komunistinių ir politiškai bei morališkai pasenusių disciplinų, liko daug baltų erdvių, kurių nebuvo įma-

noma staigiai užpildyti. Prisimenu puikiai, kaip įskaitėme vieno mūsų istorijos studijų programos studento gitaros studijas Muzikos akademijoje. Tokiu laipsniu su šia problema Vilniaus universitete susidūrė tik Istorijos fakultetas. Kai kas to meto laisvę prisimena kaip geriausią studijų epochą.

Iškart be jokių ministerijų ir SKVC sukūrėme 4 + 2 metų reformą – buvome pirmieji išleidę bakalaurus (1993)⁴ ir magistrus (1995). Mūsų modelį perėmė visas universitetas, o vėliau paaiškėjo – ir kiti Lietuvos universitetai. Tai buvo susiję su pirmaisiais universitetinių studijų apmąstymais.

Paskui iškart pradėjome ECTS reformą – Istorijos fakultetui, pirmajam VU, buvo pasiūlyta dėtis prie Europos Sąjungos finansuojamo projekto ERASMUS, o dar tiksliau – prie šios programos dalies ir pagrindinės sąlygos – ECTS (*European Credit Transfer System*). Įgijome tiesioginių partnerių (Helsinkio, Grazo ir Århu universitetai), bet ne „grynojo mokslo“, o studijų sistemos pertvarkos srityje. Buvome pirmieji Lietuvoje susikūrę europinių kreditų atpažinimo ir skaičiavimo sistemą. Tačiau norint sugalvoti, kaip skaičiuoti, t. y. „europietišškai“ įvertinti kiekvieną mūsų studijų sistemos elementą, reikia sugalvoti, ką skaičiuoti, t. y. priderinti mūsų studijų turinį prie europietiško standartų. Juk iš karto paaiškėjo keli esminiai skirtumai: mūsų studentams siūlomos darbo apimtys yra dvigubai mažesnės nei Europoje, įvadinėse studijose vyksta išplėstinis mokyklinio kurso kartojimas, visos Vakarų universitetų studijų programos turi „ašines linijas“ nuo pirmų iki paskutinių studijų metų – tai propedeutiniai kursai, kai įvadinėse studijos vyksta proseminarai, o bakalauro ir magistro studijose tiriamieji seminarai. Šių seminarų turinys kiekvienais mokslo

---

ju, bet ir formaliųjų subtilybių, todėl teko nuolat konsultuotis su VU Istorijos fakulteto prodekanu dr. Justina Poškiene. Taip visiškai natūraliai, jau rengiant šį tekstą spaudai ir gludinant mintis, ji tapo bendraautore, esmingai papildžiusia kai kurias teksto dalis.

---

⁴ Tiesa, tais pačiais metais išėjo ir pirmoji filosofų bakalauro karta. Bet, kaip žinoma, jie pradėjo naujai įkurtas studijas 1989 m. nuo pirmo kurso, todėl nieko nereikėjo kokybiškai keisti ir laužyti. Reikėjo tik pranešti, kad bakalauro studijos truks ketverius, o ne penkerius metus.

metais svarstomas iš naujo, todėl tiriamųjų seminarų pavadinimai yra labai abstraktūs. Taigi prie „skaičiavimo“ projekto turėjome derinti ir dar vieną studijų atnaujinimo procedūrą⁵. Iš šių studijų apmąstymų radosi naujos ir originalios studijų programos, kurių nebūtume parengę be teorinių studijų apmąstymų. Taip sukūrėme bakalauro kultūros istorijos ir antropologijos (nuo 1998 m.) ir magistro paveldosaugos studijas. Ypač pastarosios reikalavo apmąstyti teorinių studijų pagrindus. O tai buvo neįmanoma neatsakius į klausimą, ar paveldosauga yra tikrai taikomas įvairių humanitarinių mokslų sričių dalykas, ar savarankiška mokslo disciplina, turinti savo teorinį pagrindą. Radus atsakymą, kad paveldosaugą galima susieti su moderniąja istorijos samprata, grindžiama Vakaruose gerai žinomais istorinės kultūros, istorinės atminties ir istorijos didaktikos konceptais, tokios studijos ir atsirado 2003 m.

Vis dėlto europinių kreditų sistemos idėjų neperėmė SKVC, o kaip tik sukūrė išties studijų norminimo (ir, regis, ne kokybės gerinimo) sistemą, kurios ekspertai aiškino, kaip turėjo atrodyti atskiros studijų programos ir net jų pavadinimai. Ypač jų „erudicija“ reikšdavo si ten, kur susidurdavo su naujais, neįprastais studijų ypatumais. Taigi, viskas tvarkingėjo, biurokratėjo, laisvės darėsi vis mažiau, auditorių vis gausėjo, tai galima pavadinti „audito eksplozija“. Apie savianalizę buvo užmirštama – kas mato savo bėdas buvo ir yra baudžiamas, o ne skatinamas. Taip auditoriai virto revizoriais. Pamažu auganti „audito eksplozija“ lėmė universitetinių studijų apmąstymų sąstingį. Auditorių ir revizorių gausa kartais, atrodo, net pralenkė kuriančiuosius – taip, regis, yra visose mūsų gyvenimo srityse.

Iki šiol, ką aptarėme, kalbėjome apie vieno universiteto permainas. Papildomų vilčių suteikė ir teikia, kad nuo 2008 m. pirmą sykį rimtai

⁵ Šio projekto produktas: Vilnius University. Faculty of History. ECTS informations package. Vilnius, 1997.

apsiimta reformuoti visą aukštąjį mokslą, tai savaime veikė ir Vilniaus universitetą⁶. Istorijos fakultetas ir vėl vienas pirmųjų universitete pateikė studijų reformos modelį, kuriame buvo modulinės ir gretutinės studijos⁷. Tačiau paradoksas – kaip tik šiuo metu susidūrėme su atvirkštiniu reformai procesu. Priėjome prie aksakalų, kurie žino ne tik kaip, bet ir ką konkrečiai iš kitų mokslų turi kiti dėstyti, principo. Taigi po 20 metų susidarė situacija, kai reikia ginčytis su tarybomis ar komisijomis, kurios nemėgsta žodžio „aš nežinau“, kurioms pavyzdiniai, o juo labiau įsakomieji mokslai yra kariniai, nes jie lengvai eksportuojami ir jais domisi žvalgybos, kurios siekia savo išmintimi pateikti kažkokius superuniversalius mokslus, primenančius KPSS istorijas, mokslinius komunizmus ir ateizmus. Tačiau tai, kaip minėta, sukėlė diskusijas. Jose ir matome pozityvų dalyką – Vilniaus universitetas po dvidešimt metų sugalvojo svarstyti, kas yra universitetas. Jau vien dėl to pagarba jo žmonėms, nes nesame girdėję apie tokias diskusijas kituose Lietuvos universitetuose.

3. Problema: požiūrių įvairovė

Sureguliuoti bendrojo universitetinio lavinimo, dabar galiojančiomis sąvokomis tariant – bendrųjų universitetinių studijų – tvarką universitete buvo siekiama dėl kelių priežasčių.

Ideologinių – gerinti studijų kokybę; suteikti galimybę studentui gauti išsilavinimą, „peržengiantį“ konkrečios specialybės ribas. Pavyzdžiui, pirmojoje (2009 m.) (bendrojo universitetinio lavinimo (BUL)) koncepcijos versijoje teigta, kad „Bendrojo universitetinio lavinimo **tikslas** Vilniaus universitete yra ugdy-

⁶ Žr. 1 išn.

⁷ 2010–2012 m. Istorijos fakultetas vykdė ES struktūrinių fondų finansuojamą projektą „I pakopos studijų programų atnaujinimas Vilniaus universiteto Istorijos fakultete“, kurio metu modulinio principu iš esmės pertvarkė bakalauro studijų programas, parengė gretutinės krypties studijas.

ti atvirus, kūrybingus ir tolerantiškus, **plataus akiračio ir atsakingus** šiuolaikinės visuomenės narius. Bendrojo universitetinio lavinimo dalykai turi užtikrinti pasirengimą gyvenimui **ne siaura profesinio meistriškumo prasme, bet ugdyti gebėjimą sieti besikeičiančio globalėjančio pasaulio (tarp)kultūrinius, politinius, religinius, ekonominius, technologinius iššūkius ir reflektuoti iš jų kylančias problemas**⁸. O 2011 m. priimtoje BUL apibūdinamas taip: „Bendrojo universitetinio lavinimo **tikslas** Vilniaus universitete yra ugdyti veiklius, kūrybingus, atvirus ir tolerantiškus, plataus akiračio ir atsakingus savo šalis ir šiuolaikinės visuomenės narius, suprantančius praeities pasiekimus, šiuolaikinio pasaulio problemas bei galimas ateities perspektyvas.“⁹ Ji kalba apie „visapusišką ir platų išsilavinimą“, nesitenkinant „tik siauros specializacijos ir akiračio technokratų rengimu“.

Pragmatinių – sutvarkyti bendrąjį universitetinį lavinimą taip, kad jis būtų finansuojamas ne tarpfakultetinių atsiskaitymų principu (ieškant „pigescnio“ dėstytojo), o iš bendro VU fondo.

Tačiau bendro universitetinio lavinimo koncepcijos įgyvendinimas (ypač bendrų universitetinių studijų modulių atranka rektorius sudarytoje specialioje ekspertų komisijoje) puikiai atskleidė mąstymų ir supratimų apie tai, kas yra universitetinės studijos, ir jų įgyvendinimą **įvairovę**. Reflektuojant beveik trejų metų bendrųjų universitetinių studijų „paieškas“ Vilniaus universitete, galima apibendrinti, kad:

Pagal koncepcijos raidę, arčiausiai jos būtų tie, kurie „universitetines studijas“ ta-

⁸ Vilniaus universiteto bendrojo universitetinio lavinimo koncepcija. Projektas. Studijų komiteto 2008–2009 m. posėdžiai. Žr. VU informacinėje sistemoje: <<http://www.intranet.vu.lt/studiju-direkcija/posedziai/studij-komiteto-posdžiai>>.

⁹ Vilniaus universiteto bendrojo universitetinio lavinimo koncepcija. Studijų komiteto 2011 m. posėdžiai. Žr. VU informacinėje sistemoje: <<http://www.intranet.vu.lt/studiju-direkcija/posedziai/studij-komite-posdžiai>>.

patina (o realiai supriešina) su bendru universitetiniu lavinimu¹⁰, teigdami, kad tik bendrojo universitetinio lavinimo moduluose yra įgyvendinamas „<...> **Universitetinio mokslo ir mokymo principas – steigti ir saugoti pamatines visapusiško ir plataus išsilavinimo vertybes, ugdančias kūrybingą ir nuolat tobulėjančią asmenybę**“¹¹. Šiam požiūriui atstovaujančiųjų nuomone, **15 kreditų – aiškiai per mažai** šiam tikslui pasiekti. Tačiau **kiek kreditų** turėtume „implantuoti“ į prastą studijų programą, kad ji taptų universitetinė?

Kitų universitetinės studijos suprantamos kaip daug investicijų reikalaujančio **profesionalo parengimas (griežtai reglamentuotos studijų programos)**. Ar patikėsime operuoti platų humanitarinį išsilavinimą įgijusiems chirurgams? Fizikai, matematikai ir kt. teigia, kad ir **15 kreditų „plačiam išsilavinimui“ pernelyg daug**.

Trečių teigiama, kad tik bendrasis universitetinis lavinimas ugdo bendrąsias kompetencijas. Toks situacijos matymas tik dar labiau supriešina „plataus universitetinio išsilavinimo“ ir „universitetinio lygmens specialisto parengimo“ nuomonių šalininkus. Bendrosios kompetencijos leidžia susivokti ir veikti bent jau artimiausioje aplinkoje, prisitaikyti prie besikeičiančių aplinkybių, – tik tokiu atveju asmuo tampa tikrai kompetentingas plačiaja prasme. Tai vienodai aktualu ir vienu („plataus išsilavinimo“), ir kitu („gero specialisto“) atveju.

Dar kiti siekia, kad 15 kreditų bendrojo universitetinio lavinimo modulių būtų tokie **ypatingi, tokie platūs, tiktų visiems ir visur, gal net pakeistų mentalitetą**. Specialistų atrankos komisija sugebėjo tai išžvelgti tik 10 iš kelių dešimčių pateiktų svarstyti

¹⁰ Diskusijos konferencijoje „Bendrauniversitetinės studijos: problemos ir galimi sprendimo būdai“. Žr. transliacijos įrašą VU informacinėje sistemoje: <<http://www.intranet.vu.lt/studiju-direkcija/bus-dalykai>>.

¹¹ Iš 2011 m. balandžio 21 d. koncepcijos varianto.

BUL modulių. Ar tai rodo, kad VU dėstytojai yra prasti, nesupranta universitetinių studijų esmės, ar universitetinės studijos verčiamos (sąmoningai ar nesąmoningai) lėkštais šablonais, ar... „negerai su komisija“? Tačiau šis požiūris, regis, nugalėjo BUL ekspertų komisijoje.

Apibendrinime – šiandien turime koliziją, kad kai kuriems fakultetams (tų specialybių, kurios yra griežtai reglamentuotos) per daug atrodo net 15 kreditų, skirtų bendroms universitetinėms studijoms (nes net toks skaičius kreditų mažina specialybės studijų apimtį), o Filosofijos fakultetas laiko, kad bendroms universitetinėms studijoms reikia skirti kur kas daugiau kreditų.

4. Pirmasis bandymas sukurti BULO modelį – Didysis protokolas

Kaip minėta, šio teksto inspiracija buvo BULO ekspertų komisijos protokolas, mūsų pavadintas Didžiuoju protokolu¹². Iš jo analizės galima padaryti išvadą – visur kalbama apie platumo / siaurumo distinkciją, užmiršus diletantizmo problemą. Siaura pasidaro ne tik krikščionybės istorija, ne tik antisemitizmas, bet netgi evoliucijos teorija! Siūlomos keisčiausios dalykų jungimo idėjos, pavyzdžiui: religijos filosofiją jungti su fenomenologija ir krikščionybės istorija (ir dėl to neprotestuoja komisijoje sėdintis besivadinantis religijos istoriku!). Esama dar keistesnių jungimų – todėl siūlau savąjį: prie aprobuoto logikos kurso prijungti visiems aktualų mikologijos kursą. Taip sujungsime humanitariką, socialiką su gamtotyra. Ir gal net labiau priartėsime prie BULO koncepcijos. Dabar nuo jos akivaizdžiai nutolta ar net jai prieštaraujama. Keltinas klausimas, kas BULO ar kokioje kitoje komisijoje gali būti iš viso svarstoma: ar modulio **turinys**, ar **forma**? Dabar BULO komisijos Protokolas verčia manyti, kad kažkas vis dėlto negerai pačios komisijos

darbe, nes apsiimta reguliuoti būtent turinį. O svarbiausia: jei daroma išvada, kad evoliucijos teorija arba krikščionybės istorija yra per daug specializuoti dalykai ir dėl to negali būti BULas, tai kažkas negerai yra ir su išvadomis, ir su pačia komisija.

Nežinau, kaip tokias nuotaikas iš Didžiojo protokolo komentuotų A. Šliogeris (visą laiką barantis istorikus, kam mes mažai skiriame dėmesio ir energijos senovės Graikijai ir Romai). Kaip tai išgirstų Europos istoriografijos gyvasis klasikas Alexandras Demandtas, kiekviena savo paskaita klausantis ir teigiantis, kam mums reikalinga Antika ir kam mums reikalinga istorija „kas būtų, jeigu būtų“? Juk jo moralas – jei istorija gali ko nors pamokyti, tai tik to, kad negalima tikėti tais, kurie žino „kaip bus“ ar „kaip turėtų būti“.

Nors BULO koncepcija laikytina dokumentu, atviru interpretacijoms, vis dėlto kai kurias jos idėjas verta paryškinti nesunkiai prieinamomis teorinėmis pamokomis. Visų pirma – apie gamtos ir humanitarinių mokslų distinkciją, kurią kartoja visi autoritetai ir norminiai dokumentai, taip pat ir tie, kurie kalba apie socialines ir humanitarines universitetų funkcionavimo prasmes.

Ekspertų komisijoje taip ir neatsižvelgta į visiškai skaidrią humanitarinių ir socialinių mokslų misijos, kitokios nei gamtamokslų, koncepciją, kurią **2006 m. pateikė darbo grupė, sudaryta Prezidento Valdo Adamkaus**¹³. Jos pagrindinės, šiam tekstui aktualiausios tezės yra tokios:

- **HSM (humanitariniai ir socialiniai mokslai) skiriasi nuo gamtos mokslų:**

¹³ 2006 m. spalio 5 d. Lietuvos Respublikos Prezidento V. Adamkaus dekretu sudaryta darbo grupė 2006 12 04 pateikė dokumentą Nr. 3D-103: *Putinaitė N., Ališauskas V., Bublienė D., Jokubaitis A., Pakalniškis V., Poškienė J., Rubavičius V., Šepetytė N.* Pasiūlymai dėl humanitarinių ir socialinių mokslų ir studijų misijos, mokslinės veiklos vertinimo kriterijų ir šių mokslų valdymo principų. Žr. internete: <lms.lt/files/active/0/hsm_pasiulymai.doc>.

¹² Žr. 2 išn.

HSM teorijos remiasi savitais metodais ir nėra verifikuojamos taip, kaip gamtos mokslų teorijos.

- **Šiandien ydingai traktuojamas HSM pritaikomumas ir siekiami rezultatai:** iš HSM tikimasi vien technologiškai pritaikomų rezultatų, užmirštama ugdomoji moralinė, socialinė ir kultūrinė šių mokslų misija; nekreipiama dėmesio į HSM vaidmenį formuojant tautinės ir politinės bendruomenės tapatumo pagrindus.
- **HSM yra politinės ir tautinės bendrijos egzistavimo pagrindas, nes:**
  - HSM išryškina konkrečios politinės ir tautinės bendrijos ypatumus, atskleidžia jos istorinę kaitą, perduodami bendras vertybes ir prasmes, formuoja, palaiko ir stiprina jos tapatybę;
  - HSM aktyviai dalyvauja nustatant, įtvirtinant ir atnaujinant konkrečiai bendrijai būtiną bendrojo švietimo apimtį ir turinius;
  - Lietuvos HSM skleisdami lie-tuvių kalba yra arčiausiai Lietuvos politinės ir tautinės bendrijos, kuriai tarnauja iš jos gaudami probleminius iššūkius, o jai perduodami savo tyrimų rezultatus bei pasaulinę patirtį.

HSM per ugdymą palaiko visuomenės tapatumą, integruoja visuomenę ir per ugdymą kritiškumą padeda visuomenei atsinaujinti.

Didžiajame protokole nėra nė žodžio (!) ne tik apie šias idėjas, bet ir apie BUL koncepcijoje minimus dalykus – mus supantį socialinį pasaulį, daugiakultūrę visuomenę, savo valstybę ir nacionalinę kultūrą. Aiškėja, kad įvairiausio lygmens Lietuvos programiniuose dokumentuose užfiksuota, jog lituanistika yra Lietuvos mokslo prioritetas, VU BULO komisijai yra tik tušti žodžiai. Pavyzdžiui, „Lietuvos kultū-

ra: praeitis, simboliai ir ženklai“ – disciplina, orientuota būtent į šiomis dienomis Lietuvoje didėjantį „vandenilio ir kvailumo“ elementų santykį (pasak Franko Zappos) – paskelbiama per siaura, kartojanti vidurinės mokyklos kursą. Tai visiškai klaidingas ir klaidinantis požiūris, nes Lietuvos kultūros dalykai vidurinėje mokykloje tebedėstomi arba absoliučiai empiriškai ir faktografiškai, arba per sovietinio ir nacionalistinio naratyvų distinkciją. Naujos idėjos į mokyklas ateis dar greitai. Taigi, lituanistikos dalykų laikymas siaurais ypač stebina tuo metu, kai Lietuva verda nuo senų tapatybių atsisakymo ir naujų formavimo bumo. Vyksta išstisus idėjinį pilietinį karą primenantis senųjų ir naujųjų identitetų konfliktas. Kokį vaidmenį šiame kontekste atlieka Vilniaus universitetas? Jis tampa universitetu ufonautams, o ne Lietuvai?!

Taigi, Didžiojo protokolo tiek dvasia, tiek raidė akivaizdžiai prieštarauja ir BULO koncepcijai, ir Lietuvos strateginiams dokumentams.

5. Viskas iš pradžių: kas yra universiteto idėja?

Pradėti reikėtų nuo modelio, kuris jau buvo universitetų genezės laikotarpiu. Ir tokiu laikytume jau nuo universiteto ankstyviausio laikotarpio žinomas laisvųjų menų studijas. Šiandien tokias studijas galėtume pavadinti Didžiųjų knygų studijomis.

Šis principas būtų artimas iš senojo VU ateinančiai Vakarų civilizacijos misionierištos tradicijai, kurią visų pirma puoselėjo didieji VU poetai: nuo M. K. Sarbievijaus ir A. Mickevičiaus iki Cz. Miłoszo ir S. Gedos. Pastarajam – „Gudobelės vaisiai raudonais kauliukais...“ autoriui – būtų nesuprantama ši diskusija – jis buvo „Didžiųjų knygų“ skaitytojas ir vertėjas. Vien Koranas ko vertas. Taigi, būtent didžiosios Vilniaus universiteto poetų knygos visų pirma ir atitiktų „Didžiųjų knygų“ kriterijus. Aišku, galėtume pridurti M. Smigleckio „Logiką“ ir Ž. Liauksmino „*Ars et praxis musica*“; Jono

Sniadeckio „Trigonometriją“ ar „Geografiją“, Andriaus Sniadeckio „Organinių kūnų teoriją“ ar kurį nors iš Joachimo Lelevelio kūrinių, o gal M. Počobuto „*Cahiers des observations astronomiques faites à l'observatoire royal de Vilna*“ apie surastą naują žvaigždyną, pavadintą karaliaus Poniatovskio garbei „*Taurus Poniatovii*“. Apie šias knygas turėtų būti bent girdėję Vilniaus universiteto absolventai. Būtų atskira tyrimų tema, kokios knygos turėtų sudaryti tokią lentyną, o ypač kurie iš šiuolaikinio Vilniaus universiteto kūrinių pretenduoja į didžiųjų knygų statusą. Gal svarstymus galėtume pradėti nuo Jono Kubiliaus „Tikimybinės skaičių teorijos“ ar Arvydo Šliogerio „Bulvės metafizikos“... O gal nuo pirmojo Vilniaus universiteto nobelisto Czesława Miłoszo kūrybos? Taigi, universitetinių studijų **kaip laisvųjų menų** ar „Didžiųjų knygų“ studijų prasmė yra neiginčytina – tai universalus išsilavinimo siekinys. Galėtume manyti, kad jo kiek galint būtų daugiau.

Aišku, modernių laikų scientistinė universiteto orientacija (ypač išryškėjusi tiek lenkiškajame, o ypač sovietiniame universitete, kurį galime pavadinti napoleoninio universiteto ekstremaliu stalininiu variantu), siaurino poetines Vilniaus universiteto tradicijas, tačiau net sovietiniais laikais išliko atmintis apie Adomą Mickevičių ir susiformavo Poezijos pavasario tradicija. Vis dėlto universalus ir platus išsilavinimas vis tiek nuolat leisdavo kelti amžiną klausimą – geriau žinoti nedaug apie daug ką ir būti plataus akiračio bei išsilavinimo, ar žinoti daug apie nedaug ką ir būti vadinamuoju savo srities profesionalu?

Vis dėlto prie tokios sampratos nesustojo ir Viduramžių universitetai, kurie neišsitemo vien laisvuosiuose menuose ir ėjo prie teologijos, o vėliau – prie teisės ir medicinos. Vadinasi, neišsitemta „pločio“ studijose, o rinktasi taip pat ir „gylis“ dalykai, o tai reiškia, kad buvo siekiama ne tik **universalus išsilavinimo**, bet ir **universalus pripažinimo**. Taigi, lotyniškąjį *universitas*, apie ką ir šis tekstas, su

tarptautiškoju *university* kaip *visata* sieja tai, kad universitetas aukščiausių dvasinių galių (popiežiaus ar pasaulietinių valdovų) yra įpareigojamas teikti diplomus, kurie yra pripažintami visoje mums aprėpiamoje visatoje. Taip susiformavo svarbiausi universiteto kriterijai: buvo įsteigtas pasaulietinės valdžios ir palaimintas dvasinės ir turėjo teisę teikti visuotinai pripažintamus mokslinius laipsnius¹⁴. Ypač gylis studijos išryškėjo Naujaisiais amžiais. Tik čia pripažinimas turėjo ateiti nebe per autoritetų privilegijas, o per universitetų ir jų mokslų prestižą. Apie lūžį ir skirtumą tarp Viduramžių ir Naujųjų amžių universitetų žinome senokai. Šiandien pradėdame kalbėti ir apie dar vieną lūžį.

6. Trys universitetų raidos paradigmos: tarp Bažnyčios, valstybės ir rinkos

Šioje vietoje kaip tik ir laikas prisiminti Mariaus Povilo Šaulausko idėjas Vilniaus universitete 2009-aisiais¹⁵, o jų esmė – bent trijų universitetinių modelių įvairovė. Šie modeliai arba paradigmos – tai visos universiteto raidos padarinys, o ši įvairovė atpažįstama ir Vilniaus universiteto fakultetų skirtumuose. Dar tiksliau pasakius, universitete reiškėsi visų šių paradigimų amalgama. Šio teorinio konstrukto pagrindas – nebe dviejų, bet trijų universiteto raidos paradigimų įžvalga. Pirmos dvi – tai nuo Viduramžių žinomi prasių paieškų, arba universalus žinojimo universitetai („Know Why“), tai

¹⁴ Žr. *Rabikauskas P.* Vilniaus akademija ir Lietuvos jėzuitai..., p. 48.

¹⁵ *Šaulauskas M. P., Bumblauskas A.* The Three-fold Step of Academia Europaea: a Case of Universitas Vilnensis (Trys Academia Europaea lemtys ir Universitas Vilnensis) // *Problemos*. 2009, t. 76, p. 9–27. A. B. teko garbė patikrinti M. P. Šaulausko suformuluotą teorinį konstrukta, remiantis Vilniaus universiteto istorijos faktais ir procesais. Paaiškėjo, kad modelis veikia, o tai leido padaryti dar vieną išvadą – Vilniaus universitetas visais laikais buvo ekstremalus europinės universitetų raidos paradigmų atvejis.

moderniojo scientizmo universitetai („Know What“). Taigi šalia šių dviejų modelių atrandamas trečiasis, įgyjantis vis didesnę pagreitį, kurio vertybinis sluoksnis yra šiuolaikinis ekonomizmas ir globalizmas. Toks universitetas remiasi standartizuojančia specializuoto žinojimo, studijų proceso ir kompetencijų standartų unifikacija, t. y. universalizuojančiu suvidurkinimu. Jis atveria ir įteisina universitetinį išsilavinimą kaip masinę, t. y. de-elitarizuotą, maksimaliai demokratizuotą ir todėl beprecedentiškai lengvai pasiekiamą visuomeninę gėrybę. Tokiomis kiekybiniais išsilavinimo parametrais akcentuojančiomis sąlygomis kompetencijos perteikimo instrumentarijais pagrindą sudaro išsamenintos interakcijos pavidalai: vadovėliai, uždavinynai, distancinis mokymas, individualus ir grupinis savarankiškas studentų darbas, telematinė žinojimo patikra ir kitokios masinės ir net mašinizuotos studijavimo ir akademinio bendravimo formos. Tokių studijų leitmotyvu tampa *įgūdžių ir gebėjimų įvykdyti konkrečias užduotis ugdymas*. „Know how“ stelbia ir „know why“, ir „know what“. Universalios egzistencinės prasmės paieškai šiandienos universitete vietos beveik nebelyka – ekstensyvi žinojimo industrijos plėtra priverčia keisti gyvai tariamą žodį įskaitmenintų duomenų bazių masyvais, o bedvasės informacijos perteklius vis labiau gožia autentišką, iš rankų į rankas perduodamą ir būtent todėl tikrą prasmės vertybę. M. P. Šaulauskas tada kelia pesimistinį klausimą: ar visa tai reiškia, kad šią svarbią funkciją mūsų kultūroje turės atlikti už universitetų tinklo esančios ar dar tik besirandančios struktūros?

Ir vis dėlto su šiuo pesimizmu autorius savo koncepcijos nebaigia. *Universitas – tai visų pirma vertybinė, o ne ekonominė, profesinė ar politinė kategorija*. Autorius neabejoja, kad anuomet ir dabar universitetai eina vertybinio mūsų civilizacijos buvimo – kritinės savigrindos, abejojančio žinojimo ir inovatyvaus kūrimo – pagrindu. Tačiau aksiologinis universitetinę erdvę vienijantis audinys nevienalytis,

jo trilypėje struktūroje įtaistos trijų skirtingų epochų žymės. Vadinasi, universitetų vertybiniai klodai – Bažnyčia ir egzistencinė prasmė bei Valstybė ir tiesa – pasipildo nauju – Rinka ir visuomenine nauda. Tačiau ir pastarasis dalyvauja universiteto kaip įvairovės vienio sampratoje: „<...> kaip įvairovės vienis universitetas yra ir tegali būti tik istoriškai susiklosčiusių vertybinių klodų ir praktikų amalgama, atverianti ateitį dabartyje iš praeities ateinančios savasties pagrindu.“ Juo labiau kad šiuolaikinių universitetų struktūros kriterijumi tampa socialinis atsakingumas, egalitarizmas ir skaidri viešoji politika.

7. Multijvairovė – reagavimas į visuomenės iššūkius

Dar labiau paryškino šiuolaikinių universitetų prasmes 2004-aisiais¹⁶ į Vilniaus universiteto 425-mečio konferenciją atvykęs žymus mokslotyrininkas, tuo metu – Centrinės Europos universiteto Budapešte Prezidentas Yehuda Elkana. Šiuolaikiniai universitetai turi atitikti tam tikrus naujus principus, kurie ypač aktualūs Rytų Europos universitetams. Pakartojęs idėjas apie gamtos ir humanitarinių mokslų distinkciją, jis atkreipė dėmesį į didžiulį humanitarinių ir socialinių mokslų skirtumą tarp Rytų ir Vakarų, nes sovietų režimas griežtai ribojo veiklą, susijusią su šiais mokslais. O toliau:

- Naujų mokslų sukūrimas visada atsilieka nuo visuomenės poreikių ir problemų.
- Į iššūkius atsako tarpdisciplininio pobūdžio disciplinos.
- Bet Rytų Europoje disciplinų ribos ypač ryškios, vengiama intelektualios rizikos, idealas yra paskaitos *ex cathedra* – puikus Y. Elkanos pavyzdys apie matematikos dėstytoją, kurio veido jis

¹⁶ *Elkana Y. New University Initiatives in Europe (Naujos universitetų iniciatyvos Europoje) // Tarptautinė konferencija „Vilniaus universitetas Europoje: praeitis, dabartis, ateitis“*, 2004 m. rugsėjo 17 d. Vilnius, 2005, p. 44–58.

taip ir nepamatė, nes šis valandų valandas rašydavo ant lentos atsukęs nugarą studentams.

- Visada geriau žemo lygio dialogas nei aukšto lygio monologas.
- Už mokslą ir studijas reikia atsiskaityti visuomenei, tačiau šio atsiskaitymo nepakeičia „audito sproginimas“ (*audit explosion*).
- Svarbiausias šiuolaikinio universiteto uždavinys – dalytis su plačiąja visuomene svarbiausiomis mokslo idėjomis ir intelektualiais argumentais sprendžiant aktualiausias visuomenei problemas. Pavyzdžiui, AIDS, socialiniai demokratinų sistemų aspektai, skurdas, visuotinis atšilimas.

Pastaroji teorinė prieiga apskritai leidžia kelti klausimą – **ar universalus išsilavinimas nebus siekis pasiruošti ir sugebėti reaguoti į iššūkius?** Konferencijoje žinoma mūsų ekonomistė europarlamentarė M. Starkevičiūtė pridūrė: pasaulinės problemos yra senėjimas ir gebėjimo prisitaikyti ugdymas. Mes pridurtume, apie ką diskutuota pastarąjį pusmetį viešose paskaitose visuomenei:

- Ar egzistuoja ryšys tarp atominės elektrinės ir „W“?
- Kodėl vieni nelaimingiausių Europoje – lietuviai? Kodėl mentalitete taip supriešinta prakilni praeitis su vargana dabartimi?
- Ką reikia žinoti apie baltiškiosios Atlantidos sąsajas su pasauliniu žydų masonų sąmokslu?
- Naujas šaldytuvai ar „istorinė psichoterapija“?
- Scientistinis gylis ar pseudomokslinis patriotizmas?
- Konkurencingumas ar „laimės indeksas“? Kam skirta laimė, jei bendruomenė išsivaikščios?
- Kodėl per 20 metų beveik nieko nepavyko įgyvendinti ar reformuoti taip, kad tuo galėtume džiaugtis ir didžiuo-

tis? Nemokame didžiuotis ar nemokame daryti reformų?

- Tautinė ar civilizacinė tapatybė? Nepriklausomybės prasmė: savarankiškas valdymasis ar civilizacinis virsmas? Ar žino intelektualinis elitai, kur veda visuomenę?

Taigi, kas svarbu šiandien pasauliui ir Lietuvai? Kokiuose bendro universitetinio lavinimo dalykuose bus svarstomos problemos, apie kurias negalima pasakyti – jos gilios ar plačios? Kuris gamtamokslininkas pasakys, kad jam šitos problemos nerūpi? Kodėl šių dalykų nekommentuoja visa žinantys, ypač tie, kurie žino, kokios istorijos mums reikia? O gal reikėtų, kad humanitarai pradėtų sakyti, kokios mums fizikos reikia? Juk pastaroji mums taip pat nepadedą išspręsti bent dalies šiandien Lietuvos visuomenę audrinančių problemų. Taigi, nenorėtume atsidurti situacijoje, kurioje būtume priversti kokiose nors reglamentuojančiose audito eksplozijos komisijose svarstyti kitų mokslų paskirtį ir struktūrą.

Tiesa, manytume, tai – ne tik BULO reikalas (jis gali duoti tik visuomeninį užsiangažavimą). Gal reagavimui į visuomenės problemas reikia be galo gilaus ir subtilaus žinojimo? Tokiu atveju išties neužteks pasakymo, kad Vilniaus universitetas – prasmų universiteto paveldas ir Vakarų civilizacijos misionierių tradicijos.

Taigi, apibendrinime – universitetinių studijų ir mokslų siekiamybė turėtų būti įvairovė, dialogiškas, visuomeniškas. Kas čia gilus, o kas platus? Kas čia fizikų, o kas lyrikų kompetencija? Ar įmanoma svarstant šiuos klausimus išgirsti fundamentalias prieigas, kurias mums teikia VU mokslai nuo filosofijos iki fizikos? Ar įsijungs VU fakultetai į prestižinius didžiųjų šiuolaikinių problemų svarstymus?

Taigi, turime „prasmų universiteto“ tradicijas, ne tik universalaus žinojimo, bet ir universalaus pripažinimo, esame nepatenkinti partikuliariniu ir specializuotu „napoleoninio“ (ar stalininio) universiteto žinojimu, su nepasitikėjimu einame į „rinkos universitetą“. Bet

juk jame ir turi vyrauti **universalios galimybės rinktis**,juk jo vertybės yra, kaip minėta, demokratiškumas, visuomeniškumas, socialinis atsakingumas.

8. Sprendimų dalis arba ginčas ne tik su gyliu, bet ir su pločiu

Tačiau eikime prie paprastos ir verčiančios keblią mokslo biurokratijos padėtį suprasti pozicijos –juk jiems reikia ieškoti sprendimų **intelektualų choro chaose**. Balsų chore, kuris iki galo neįsisavina paprasto dalyko – 15 kreditų bendro universitetinio lavinimo dalykams yra skirta Švietimo ministerijos¹⁷. Tačiau, neįsigilinę į problemą, nesupranta, kad vyksta dviejų pozicijų sanprisa – 15 kreditų per daug – matematikų ar fizikų pozicija: trukdys paruošti specialistą. Ir filosofų pozicija – 15 kreditų aiškiai per mažai – reikia kurti Laisvųjų menų ar Didžiųjų knygų studijų sistemą. Tik pritarume, juo labiau kad IF visą laiką turėjo daugiau „filosofinių“ disciplinų nei kiti fakultetai.

Tačiau juk būtent šiandien yra surasta puiki gretutinių studijų galimybė, atverianti studijų programas ir suteikianti studentams (o ir dėstytojams) tokių pasirinkimo galimybių, kokių iki šiol niekada nebuvo. Gerai tai ar blogai, kurioms studijų programoms tai tinka, o kurioms ne – turėtų nuspręsti patys fakultetai, o VU vaidmuo – tiems, kurie nusprendžia „atsiverti“, t. y. priimti į savo fakultetų programas kitų fakultetų pasiūlas, – suteikti visokeriopą paramą, bet juk kaip tik siūlymas nesistemiškai didinti BULą gali torpeduoti gretutinių studijų galimybę.

Logika ir taisyklės – siūlomi sprendimai, prieštaraujantys priimtoms taisyklėms, kurių svarstymo procedūras pramiegojo. ŠMM taisyklių mes nepakeisime – o jei norėtume keisti, tai į ką keisti? Ko reikėtų atsakyti? Gretuti-

nių studijų? Juk reikia priminti, kad šiandien dėmesio objektas yra 15 kreditų (privalomų) ir 60 kreditų (ŠMM paskirtų gretutinėms arba gilinamosioms studijoms arba bendriems universitetiniams moduliams), o tai, man regis, turi žinoti visi – išvengsime visiškai neproduktyvių diskusijų. Taigi, turime, jei norime, dar 60 kreditų.

Bent jau mums atrodo svarbiausia išlaikyti gretutines studijas, kurias iš principo gali torpeduoti neapgalvotas ir nesinchronizuotas siūlymas didinti BULO kreditus, jei negalvojama apie jį kaip apie gretutinių studijų alternatyvą.

O dar svarbiau – maksimalaus BULO negalima įgyvendinti rengiant doktorantus. Aš pritarčiau, kad M. P. Šaulauskas gali dėstyti visam VU, pradėdamas filosofijos įvadą ir baigiant filosofijos prasmų kursą, ir manyčiau, kad tokių ir panašių dinamiškų kursų galėtų klausytis ne tik studentai. Bet MPŠ sanklodos vaikinų ir merginų yra vienetai. O gal tokiais galėtų tapti įvairių VU komisijų nariai, kurie dažniausiai nori nurodinėti, o ne patys dėstyti. O gal apskritai universitete galėtų būti priimta taisyklė, kad, norint tapti dekanu ar rektoriumi, reikia būti dėstančiam pavyzdinį BULO kursą?

VU IF patirtis: mes pastaruosius 10 metų per pirmus ir antrus studijų metus suteikiame studentams galimybę rinktis 20 kreditų, kuriuos sudaro dažniausiai Filosofijos fakulteto kursai (filosofija, logika, etika, psichologija, sociologija, estetika, edukologija, filosofijos istorija, religijų istorija, politologija), bet yra ir iš kitų fakultetų – dėkingi ištikimam, nors ir „brangiam“ prof. B. Stundžiai už jo dėstomą baltistikos įvadą (niekada nenusipigino ieškodami „pigių“ dėstytojų). Beveik 20 metų dirbame ir su gamtamoksliais – ypač išskirtume gerai apsvartytą ir užsąkytą prof. J. R. Vaitkaus kursą „Gamtamokslinė pasaulio samprata“ (kurį jau keletą metų puikiai dėsto ir prof. G. Tamulaitis), taip pat doc. F. Kavoliūtės „Lietuvos gamtinė geografija“. Taigi, IF yra vienas iš nedaugelio – **jei ne vienintelis!** – fakultetų, kuris yra pasiruošęs suformuoti ištisą

¹⁷ Švietimo ir mokslo ministro įsakymas „Dėl laipsnį suteikiančių pirmosios pakopos ir vientisųjų studijų programų bendrųjų reikalavimų aprašo patvirtinimo“. Valstybės žinios, 2010, Nr. 43-2139.

bendrų universitetinių studijų alternatyvą iš 75 (15 + 60) kreditų. Tačiau už šį atsivėrimą niekaip nebuvome skatinami, o tiesmukai turėjome užsimokėti kitiems fakultetams, visų pirma – Filosofijos fakultetui (o seminare net esame vieninteliai užsipulti filosofų vado, kažkodėl nesidairančio į kitus fakultetus, tarp kurių esama visai nesuteikiančių kreditų tokiems kursams pasirinkti).

Ir vis dėlto nesivėrimo šio modelio kitiems fakultetams (galbūt iš tiesų 15 kreditų – tai tas minimumas, kuris ir taip yra sunkus kitiems fakultetams ir studijų programoms). Svarbu skatinti fakultetų mokslo kryptį ir studijų programų įvairovę ir fakultetų atvirumą, kad tai nebūtų susiję su finansiniais praradimais ir tai turėtų prižiūrėti BULO komisija. Kitaip viskas atrodo nusižengiant MPŠ tezėms. Iš to kyla praktiniai sprendimai.

9. Išvados, arba konkretūs sprendimai

- Užuoat eikvojus energiją karui su ŠMM ar SKVC, būtina ją nukreipti į VU išskirtinumo puoselėjimą, o VU išskirtinimas ir yra savo įvairovė. Jei deklaruojame studijų programų įvairovę ir atvirumą, tai jėgas ir meskime tam atvirumui ir įvairovei užtikrinti. **BULO komisijos kompetencijas siūlome koreguoti – jos rekomenduojančios ir koordinuojančios, o ne reglamentuojančios.**
- Kursų atranką į **15 kreditų bloką** paliekame VU BULO komisijos kompetencijai. Bet ne jų konstravimo prasme – kas konstruoja, tas tegu ir dėsto – mielai pasiklausysime. BULO komisija turėtų aprobuoti fakultetų siūlymus, žiūrėti kursų metodinį parengimą, taip pat siūlyti fakultetams ruošti aktualiausias problemas atspindinčius kursus, ypač kai problemos yra interdisciplininės. Tačiau dar svarbiau, kad fakultetai būtų suinteresuoti pateikti bent po vie-

ną kursą, kuris reprezentuotų fakultetą ir mokslo kryptį ir atitiktų Y. Elkanos ir MPŠ kriterijus: visuomeniškumas, dialogiškumas, aktualumas, taip pat prasmė, tiesa ir nauda. Dabar šito suinteresuotumo gali pristigti, nes abejonės profesinėmis kompetencijomis šiuos suinteresuotumus sumažina iki minimumo – jei aksakalai žino, kaip geriau dėstyti, tai jie tegu ir dėsto.

- **60 kreditų** (kurie ŠMM modelyje yra numatyti arba gretutinėms, arba gilinamosioms, arba bendroms universitetinėms studijoms) paliekame fakultetų kompetencijai. Kai prisiūlytų kursų universitetiniam 15 kreditų BULui bus daug ir BULO komisijos nariai dėstys bent po vieną pavyzdinį kursą. Fakultetų tarybos galės nuspręsti, ar gali šalia gretutinių ir gilinamųjų modulių būti formuojamas stambus 60 kreditų BULO blokas, pavadintas „laisvųjų menų“ **BULu**, kuris realizuotų studijas pagal Didžiąsias knygas.

10. Reziomė

Šis tekstas (kuris inspiravo žurnale „Lietuvos istorijos studijos“ naujo skyrelio „Universitetinės studijos“ atsiradimą) yra skirtas Vilniaus universitete vykstančiai diskusijai „Kas yra universitetinės studijos“, o tiksliau – kas gali vienyti mokslais ir studijomis besiskiriančius fakultetus. Tam ir yra sukurta ir pradėta įgyvendinti bendrojo universitetinio lavinimo koncepcija. Analizuoti ir apmąstyti šio proceso dokumentaciją ir yra šio teksto tikslas. Taigi, universitete ieškoma sprendimo, kokie moduliai ir kiek jiems skirtų kreditų gali sudaryti galimybes išsiveržti iš perdėtai siaurų specializuotų studijų, kai fakultetai tampa 13 atskirų, tik Senato saistomų aukštųjų mokyklų. Nubrėžtos ribos neleidžia išnaudoti universiteto potencialo. Šiame tekste sprendimo ieškoma remiantis keliais teoriniais principais, iš kurių

svarbiausiomis laikoma skirtingų universiteto raidos paradigmų išvalga, taip pat 2004 m. į Vilniaus universitetą atvykusio Yehudos Elkanos suformuluota šiuolaikinio universiteto paskirčių koncepcija, kalbanti apie socialinį atsakingumą, demokratiškumą ir dialogiškumą. Universitetų atvirumo visuomenei principas yra svarbiausias dviem aspektais – jis dalijasi su visuomene šiuolaikinėmis mokslo idėjomis ir pateikia argumentų visuomenei aktualioms problemoms spręsti, o tai leidžia neatsisakyti ir senųjų universitetinių vertybinių klodų – egzistencinių prasmų paieškų ir modernaus scientizmo, – kartu atsakyti į klausimą dėl diskusijos, vykstančios Vilniaus universitete. Svarbu ne tik egzistencinės prasmės ir scientistinis gyylis, ne tik universalus išsilavinimas ar universalus pripažinimas. Svarbu yra universali galimybė rinktis tarp maksimaliai plačios studijų programų įvairovės. Tai savo ruožtu atsako, koks gali būti bendrojo universitetinio išsilavinimo ar bendrųjų studijų modulis ar moduliai.

11. Poetinis ir astronominis Post Scriptum

Vilniaus universiteto simboliu yra tapęs Observatorijos (arba Martyno Počobuto) kiemas, kuriame ant sienos turime įspūdingą poetinę frazę:

Haec domus Uraniae est:
Curae procul este profanae:

Temniture hic humilis tellus:
Hinc itur ad astra...

Šis namas yra Uranijos,
eikit šalin, niekingi rūpesčiai!
Čia paniekinama menka Žemė,
iš čia kylama į žvaigždes...

Šie žodžiai buvo užrašyti tada, kai nebuvo poetų, fizikų ir filosofų priešpriešų, kai astronomija – žvaigždžių mokslas – tebe priklausė laisviesiems menams, kai VU tebe priklausė pasaulio universitetų šimtukui.

Gal tada VU bendrojo universitetinio lavinimo studijose išgirsime ir apie M. Počobuto atrastą žvaigždyną, ir kalbėsime apie VU žvaigždyną su vieninteliu nobelistu Czesławu Miłoszu, taigi su Vilniaus universiteto, Vilniaus, Lietuvos ir Europos kultūros arba civilizacijos istorija.

Ir apie tai, kad mes visi – iš sprogsių žvaigždžių vidaus, apie XX a. pirmosios pusės fizikos revoliuciją bei didžiąsias A. Einsteino ir N. Bohro diskusijas, apie tikimybinių pasaulio sampratos kūrėjus W. Heisenbergą, A. Schrödingerį bei kitus sužinosime ne tik iš litvakų palikuonio Isaako Asimovo, bet ir iš VU BULO...

Šių žodžių šviesoje kurkime savąją Alma Mater, visą laiką prisimindami Sokrato žodžius, pakartotus ir Sigito Gedos: „Žinau, kad aš nieko nežinau.“ Bet turiu galimybę rinktis – prasmes, tiesas ir visuomenines naudas...

VILNIUS UNIVERSITY DIPLOMA: UNIVERSAL ACKNOWLEDGEMENT, UNIVERSAL EDUCATION OR UNIVERSAL OPPORTUNITY OF CHOICE?

Prof. Alfredas Bumblauskas, Dr. Justina Poškienė

S u m m a r y

This text (which inspired the appearance of a new rubric in the journal *Studies of Lithuania's History*, named "University studies") is dedicated to the discussion "What are University studies?" or more precisely: what can consolidate different faculties and sciences? For this reason the concept of general University education was created and started to implement. This

study aimed to analyze the documents and to reflect the whole process. The University seeks to find solutions what modules and how many credits can help to break through very specialized study programmes implemented by the thirteen faculties, which become separate institutions united only by the Senate. The imposed limits do not allow to fully use the University's

potential. In this paper, the solution is searched basing on several theoretical principles. The most important are the insight of different paradigms of universities' development and the idea of modern university's purpose formulated by Yehuda Elkana who visited Vilnius University in 2004, which emphasize social responsibility, democracy and dialogue. The principle of the openness of universities is important for two reasons: university shares modern scientific ideas with society and gives arguments to society in the solution of socially important problems. This

also allows keeping to the traditional university's values – the search of existential values and modern scientism. It enables to answer the question of the mentioned discussion at Vilnius University. Not only the existential meaning or scientific depth, universal education or universal acknowledgement is important. It is also important to have a universal possibility to choose from the maximum variety of study programmes. This answers the previous question of what module, or modules, of general university education could be applied.

*Įteikta 2012 03 31
Parengta skelbti 2012 04 06*